Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (όγδοο τμήμα)

της 26ης Μαρτίου 2026 *

«Προδικαστική παραπομπή – Χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης – Κοινοί κανόνες και διαδικασίες στα κράτη μέλη για την επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών – Οδηγία 2008/115/ΕΚ – Ανάκληση του καθεστώτος επικουρικής προστασίας – Δημόσια τάξη – Αρχή της μη επαναπροώθησης – Δυνατότητα έκδοσης αποφάσεως επιστροφής»

Στην υπόθεση C-202/25 [Tadmur] [i],

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, την οποία υπέβαλε το Rechtbank Den Haag, zittingsplaats Roermond (πρωτοδικείο Χάγης, μεταβατική έδρα Roermond, Κάτω Χώρες) με απόφαση της 12ης Μαρτίου 2025, που περιήλθε στο Δικαστήριο αυθημερόν, στο πλαίσιο της δίκης

HG

κατά

Minister van Asiel en Migratie,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (όγδοο τμήμα),

συγκείμενο από τους O. Spineanu-Matei, πρόεδρο τμήματος, K. Λυκούργο (εισηγητή), πρόεδρο του τρίτου τμήματος, ασκούντα καθήκοντα δικαστή του ογδόου τμήματος, και N. Piçarra, δικαστή,

γενικός εισαγγελέας: A. Ράντος

γραμματέας: A. Calot Escobar

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

– ο HG, εκπροσωπούμενος από τον J. P. van Mulken, advocaat,

– η Ολλανδική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την E. M. M. Besselink και τον J. Langer,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ολλανδική.

[i] Η ονομασία που έχει δοθεί στην παρούσα υπόθεση είναι πλασματική. Δεν αντιστοιχεί στο πραγματικό όνομα κανενός διαδίκου.

– η Δανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον M. P. Brøchner Jespersen και τις C. A.-S. Maertens και J. Sandvik Loft,

– η Ελβετική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την R. Adam και τον L. Lanzrein,

– η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τις F. Blanc, M. Debieuvre, A. Κατσιμέρου, και F. van Schaik,

κατόπιν της αποφάσεως που έλαβε, αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα, να εκδικάσει την υπόθεση χωρίς ανάπτυξη προτάσεων,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία των άρθρων 3, 5, 6, 8 και 9 της οδηγίας 2008/115/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 2008, σχετικά με τους κοινούς κανόνες και διαδικασίες στα κράτη μέλη για την επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών (ΕΕ 2008, L 348, σ. 98), καθώς και των άρθρων 17 και 19 της οδηγίας 2011/95/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Δεκεμβρίου 2011, σχετικά με τις απαιτήσεις για την αναγνώριση των υπηκόων τρίτων χωρών ή των απάτριδων ως δικαιούχων διεθνούς προστασίας, για ένα ενιαίο καθεστώς για τους πρόσφυγες ή για τα άτομα που δικαιούνται επικουρική προστασία και για το περιεχόμενο της παρεχόμενης προστασίας (ΕΕ 2011, L 337, σ. 9).

2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ του HG, υπηκόου τρίτης χώρας, και του minister van Asiel en Migratie (Υπουργού Ασύλου και Μετανάστευσης, Κάτω Χώρες) (στο εξής: Υπουργός), με αντικείμενο τη νομιμότητα αποφάσεως με την οποία το καθεστώς επικουρικής προστασίας που είχε χορηγηθεί στον HG ανακλήθηκε και ο ενδιαφερόμενος διατάχθηκε να εγκαταλείψει το έδαφος των Κάτω Χωρών.

Το νομικό πλαίσιο

Η οδηγία 2008/115

3 Το άρθρο 2 της οδηγίας 2008/115 ορίζει τα εξής:

«1. Η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται στους παρανόμως διαμένοντες στο έδαφος κράτους μέλους υπηκόους τρίτης χώρας.

2. Τα κράτη μέλη μπορούν να αποφασίσουν να μην εφαρμόσουν την παρούσα οδηγία στους υπηκόους τρίτων χωρών, οι οποίοι:

α) υπόκεινται σε απαγόρευση εισόδου, σύμφωνα με το άρθρο 13 του Κώδικα Συνόρων του Σένγκεν, ή συλλαμβάνονται ή παρακολουθούνται από τις αρμόδιες αρχές σε σχέση με παράνομη χερσαία, θαλάσσια ή εναέρια διέλευση των εξωτερικών συνόρων κράτους μέλους και στους οποίους δεν έχει, εν συνεχεία, χορηγηθεί άδεια ή δικαίωμα να παραμείνουν στο εν λόγω κράτος μέλος,

β) υπόκεινται σε απόφαση επιστροφής ως ποινική κύρωση ή ως συνέπεια ποινικής κύρωσης, σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο, ή υπόκεινται σε διαδικασίες έκδοσης.

3. Η παρούσα οδηγία δεν εφαρμόζεται στα πρόσωπα που απολαύουν του [ενωσιακού] δικαιώματος ελεύθερης κυκλοφορίας […].»

4 Το άρθρο 3 της οδηγίας 2008/115 προβλέπει τα εξής:

«Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, νοούνται ως:

[…]

3) “επιστροφή”: διαδικασία επανόδου υπηκόου τρίτης χώρας –είτε με οικειοθελή συμμόρφωσή του προς την υποχρέωση επιστροφής είτε αναγκαστικά:

– στη χώρα καταγωγής του/της, ή

– σε χώρα διέλευσης σύμφωνα με [ενωσιακές] ή διμερείς συμφωνίες επανεισδοχής ή άλλες ρυθμίσεις, ή

– σε άλλη τρίτη χώρα, στην οποία ο εν λόγω υπήκοος τρίτης χώρας αποφασίζει εθελοντικά να επιστρέψει και στην οποία γίνεται δεκτός/-ή,

4) “απόφαση επιστροφής”: διοικητική ή δικαστική απόφαση ή πράξη με την οποία κηρύσσεται ή αναφέρεται ως παράνομη η παραμονή υπηκόου τρίτης χώρας και του επιβάλλεται ή αναφέρεται υποχρέωση επιστροφής·

[…]».

5 Το άρθρο 4, παράγραφος 3, της οδηγίας 2008/115 έχει ως εξής:

«Η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται με την επιφύλαξη του δικαιώματος των κρατών μελών να θεσπίζουν ή να διατηρούν σε ισχύ διατάξεις που είναι ευνοϊκότερες για τα πρόσωπα στα οποία εφαρμόζονται, υπό τον όρο ότι οι εν λόγω διατάξεις είναι συμβατές με την παρούσα οδηγία.»

6 Το άρθρο 5 της οδηγίας 2008/115 έχει ως εξής:

«Κατά την εφαρμογή της παρούσας οδηγίας, τα κράτη μέλη λαμβάνουν δεόντως υπόψη:

α) τα βέλτιστα συμφέροντα του παιδιού,

β) την οικογενειακή ζωή,

γ) την κατάσταση της υγείας του συγκεκριμένου υπηκόου τρίτης χώρας,

και τηρούν την αρχή της μη επαναπροώθησης.»

7 Το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/115 ορίζει τα εξής:

«Τα κράτη μέλη εκδίδουν απόφαση επιστροφής για υπηκόους τρίτης χώρας που διαμένουν παράνομα στο έδαφός τους, με την επιφύλαξη των εξαιρέσεων που προβλέπονται στις παραγράφους 2 έως 5.»

8 Το άρθρο 8 της οδηγίας 2008/115 προβλέπει, στην παράγραφο 1, τα εξής:

«Τα κράτη μέλη λαμβάνουν όλα τα αναγκαία μέτρα για να εκτελέσουν την απόφαση επιστροφής, εάν δεν έχει χορηγηθεί χρονικό διάστημα οικειοθελούς αναχώρησης […] ή εάν ο συγκεκριμένος υπήκοος δεν έχει συμμορφωθεί με την υποχρέωση επιστροφής εντός της προθεσμίας οικειοθελούς αναχώρησης που έχει χορηγηθεί […].»

9 Κατά το άρθρο 9, παράγραφος 1, στοιχείο α′, της οδηγίας 2008/115:

«Τα κράτη μέλη αναβάλλουν την απομάκρυνση:

α) όταν αυτή παραβιάζει την αρχή της μη επαναπροώθησης […].»

10 Το άρθρο 11 της οδηγίας 2008/115 καθορίζει το καθεστώς που διέπει την επιβολή απαγόρευσης εισόδου.

11 Το άρθρο 14, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/115 θεσπίζει εγγυήσεις ενόψει και εν αναμονή της επιστροφής.

Η οδηγία 2011/95

12 Το άρθρο 17, παράγραφος 1, στοιχεία β′ και δ′, της οδηγίας 2011/95 ορίζει τα εξής:

«Υπήκοος τρίτης χώρας ή ανιθαγενής δεν δικαιούται επικουρική προστασία όταν υπάρχουν σοβαροί λόγοι για να θεωρείται ότι:

[…]

β) έχει διαπράξει σοβαρό έγκλημα·

[…]

δ) συνιστά κίνδυνο για την κοινωνία ή για την ασφάλεια του κράτους μέλους στο οποίο βρίσκεται.»

13 Το άρθρο 19, παράγραφος 3, στοιχείο α′, της οδηγίας 2011/95 προβλέπει τα εξής:

«Τα κράτη μέλη ανακαλούν, τερματίζουν ή αρνούνται να ανανεώσουν το καθεστώς επικουρικής προστασίας ενός υπηκόου τρίτης χώρας ή ενός ανιθαγενούς, εάν:

α) αφού του αναγνωρισθεί το καθεστώς αυτό, το εν λόγω πρόσωπο έπρεπε να είχε αποκλεισθεί ή αποκλείεται του δικαιώματος επικουρικής προστασίας σύμφωνα με το άρθρο 17 παράγραφοι 1 και 2.»

Η διαφορά της κύριας δίκης και το προδικαστικό ερώτημα

14 Ο HG αφίχθη στις Κάτω Χώρες στις 7 Ιανουαρίου 2016 και οι ολλανδικές αρχές, στις 23 Μαρτίου 2017, του χορήγησαν το καθεστώς επικουρικής προστασίας καθώς και προσωρινή άδεια διαμονής ισχύουσα έως τις 7 Ιανουαρίου 2021. Με απόφαση της 5ης Ιανουαρίου 2021, η διάρκεια της άδειας διαμονής παρατάθηκε έως τις 7 Ιανουαρίου 2026.

15 Την 1η Φεβρουαρίου 2022 το rechtbank Limburg (πλημμελειοδικείο Λιμβούργου, Κάτω Χώρες) καταδίκασε τον HG σε ποινή φυλάκισης τεσσάρων ετών, εκ των οποίων το ένα έτος με αναστολή, για πράξεις που τελέστηκαν στις 21 Ιουνίου 2021 και στις 27 Ιουνίου 2021 και χαρακτηρίστηκαν ως απόπειρα ανθρωποκτονίας, διακεκριμένη βία σε συμπλοκή και απειλή κατά της ζωής.

16 Με απόφαση της 23ης Μαΐου 2024, ο Υπουργός έκρινε ότι ο HG συνιστούσε απειλή για τη δημόσια τάξη και ανακάλεσε συνεπώς, με αναδρομική ισχύ από τις 27 Ιουνίου 2021, το καθεστώς επικουρικής προστασίας το οποίο είχε χορηγηθεί στον HG. Με την ίδια απόφαση, ο Υπουργός έκρινε επίσης ότι δεν ήταν δυνατόν να αναγνωριστεί στον HG δικαίωμα διαμονής στις Κάτω Χώρες με βάση κάποιον άλλον λόγο και διευκρίνισε ότι, προς διασφάλιση της τήρησης της αρχής της μη επαναπροώθησης, δεν έπρεπε να εκδοθεί εις βάρος του οποιαδήποτε απόφαση επιστροφής ή απαγόρευσης εισόδου, βάσει της οδηγίας 2008/115. Επιπλέον, με την απόφαση της 23ης Μαΐου 2024, ο Υπουργός υποχρέωσε τον HG, δυνάμει του ολλανδικού δικαίου, να εγκαταλείψει το έδαφος των Κάτω Χωρών.

17 Η αίτηση του HG για αναβολή της εκτέλεσης της υποχρέωσης αναχώρησης απορρίφθηκε και ο HG καταχωρίστηκε, για περίοδο 10 ετών, στα ολλανδικά συστήματα πληροφοριών των δυνάμεων επιβολής του νόμου και, στη συνέχεια, στο σύστημα πληροφοριών Σένγκεν (SIS).

18 Στις 18 Ιουνίου 2024 ο HG άσκησε προσφυγή κατά της αποφάσεως της 23ης Μαΐου 2024 ενώπιον του rechtbank Den Haag, zittingsplaats Roermond (πρωτοδικείου Χάγης, μεταβατική έδρα Roermond, Κάτω Χώρες), ήτοι του αιτούντος δικαστηρίου.

19 Η προσωρινή εκτίμηση του αιτούντος δικαστηρίου είναι ότι οι λόγοι ακυρώσεως τους οποίους προβάλλει ο HG κατά της αποφάσεως ανάκλησης του καθεστώτος επικουρικής προστασίας δεν μπορούν να ευδοκιμήσουν. Αντιθέτως, το αιτούν δικαστήριο διατηρεί αμφιβολίες ως προς το ποιες πρέπει να είναι οι συνέπειες της ανάκλησης αυτής, εφόσον η ανάκληση σημαίνει ότι ο HG διαμένει παρανόμως στις Κάτω Χώρες, πλην όμως δεν είναι δυνατόν να απομακρυνθεί προς τη χώρα καταγωγής του χωρίς να παραβιαστεί η αρχή της μη επαναπροώθησης.

20 Το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι το Δικαστήριο έκρινε, με την απόφαση της 6ης Ιουλίου 2023, Bundesamt für Fremdenwesen und Asyl (Πρόσφυγας που έχει διαπράξει σοβαρό έγκλημα) (C-663/21, EU:C:2023:540), ότι δεν επιτρέπεται να εκδοθεί απόφαση επιστροφής σε περίπτωση που διαπιστωθεί ότι αποκλείεται επ' αόριστον, κατ' εφαρμογήν της αρχής της μη επαναπροώθησης, η απομάκρυνση του ενδιαφερόμενου υπηκόου τρίτης χώρας προς την προβλεπόμενη χώρα προορισμού.

21 Το αιτούν δικαστήριο εκτιμά, παρά ταύτα, ότι ένας τέτοιος υπήκοος τρίτης χώρας θα μπορούσε να υποχρεωθεί να εγκαταλείψει το έδαφος της Ένωσης εξακριβώνοντας ο ίδιος αν μπορεί να γίνει δεκτός σε τρίτη χώρα διαφορετική από τη χώρα καταγωγής του, δεδομένου ότι η παραμονή του στο έδαφος αυτό συνιστά απειλή για τη δημόσια τάξη, η οποία αρκεί για να δικαιολογήσει την ανάκληση της διεθνούς προστασίας της οποίας ετύγχανε. Η συνέπεια της απαγόρευσης έκδοσης

αποφάσεως επιστροφής σε μια περίπτωση όπως της υποθέσεως της κύριας δίκης είναι ότι ο HG περιέρχεται σε ένα ενδιάμεσο καθεστώς, δεδομένου ότι διαμένει παρανόμως στο έδαφος κράτους μέλους, χωρίς όμως να υποχρεώνεται να το εγκαταλείψει.

22 Στο πλαίσιο αυτό, το αιτούν δικαστήριο κρίνει ότι η ερμηνεία του άρθρου 5 της οδηγίας 2008/115 από το Δικαστήριο θα μπορούσε να είναι διαφορετική αν η διάταξη ερμηνευόταν συνδυαστικά με τα άρθρα 3, 6, 8, και 9 της ίδιας οδηγίας και αν λαμβάνονταν επίσης υπόψη η όλη οικονομία της ως άνω οδηγίας, η ratio legis των λόγων ανάκλησης της διεθνούς προστασίας τους οποίους προβλέπει η οδηγία 2011/95, καθώς και ο σκοπός των πράξεων που διέπουν τη λειτουργία του SIS.

23 Υπογραμμίζει δε, ειδικότερα, ότι το άρθρο 6 της οδηγίας 2008/115 επιβάλλει υποχρέωση έκδοσης αποφάσεως επιστροφής εις βάρος των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών, χωρίς να εισάγει παρέκκλιση όσον αφορά τους υπηκόους τρίτων χωρών οι οποίοι, λόγω της αρχής της μη επαναπροώθησης, δεν είναι δυνατόν να απομακρυνθούν.

24 Το αιτούν δικαστήριο παρατηρεί ακόμη ότι η υποχρέωση αναστολής της απομάκρυνσης, η οποία απορρέει, σε μια τέτοια περίπτωση, από το άρθρο 9, παράγραφος 1, στοιχείο α′, της οδηγίας αυτής, αρκεί για να διασφαλιστεί η τήρηση της προαναφερθείσας αρχής, ιδίως αν οι αρμόδιες αρχές επιβεβαιώσουν εγγράφως την αναβολή της απομάκρυνσης. Τα πράγματα έχουν άλλως σε ειδικές μόνον περιπτώσεις όπου τα συμφέροντα που μνημονεύονται ρητώς στο άρθρο 5 της εν λόγω οδηγίας απαγορεύουν οπωσδήποτε την εκτέλεση της υποχρέωσης επιστροφής.

25 Εξάλλου, το αιτούν δικαστήριο αμφιβάλλει κατά πόσον είναι αναγκαίο να προσδιοριστεί συγκεκριμένη χώρα προορισμού ενόψει τυχόν οικειοθελούς εκτέλεσης της υποχρέωσης επιστροφής, σε περίπτωση κατά την οποία αποκλείεται οποιαδήποτε απομάκρυνση.

26 Το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι ερμηνεία αντίθετη προς την προτεινόμενη από το ίδιο θα είχε σημαντικές επιπτώσεις. Ειδικότερα, μια τέτοια ερμηνεία θα επέτρεπε στους ενδιαφερομένους να συνεχίσουν να απολαύουν των δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Χάρτης) και στο άρθρο 14, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/115, θα υπονόμευε τους λόγους ανάκλησης της διεθνούς προστασίας τους οποίους προβλέπει η οδηγία 2011/95, ιδίως διότι θα κατέληγε στο αποτέλεσμα να μην αναχωρούν από το έδαφος της Ένωσης άτομα που συνιστούν απειλή για τη δημόσια τάξη, και θα εμπόδιζε την καταχώρισή τους στο SIS.

27 Πέραν τούτου, σε περίπτωση που το Δικαστήριο εμμείνει στην ερμηνεία την οποία έχει υιοθετήσει για το άρθρο 5 της οδηγίας 2008/115, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται αν εμπίπτει στη δικονομική αυτονομία των κρατών μελών η δυνατότητα να επιβάλλουν στους υπηκόους τρίτων χωρών, σε περιπτώσεις όπως αυτή της υποθέσεως της κύριας δίκης, να εγκαταλείψουν το έδαφός τους βάσει εθνικής ρυθμίσεως.

28 Υπό τις συνθήκες αυτές, το rechtbank Den Haag, zittingsplaats Roermond (πρωτοδικείο Χάγης, μεταβατική έδρα Roermond) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Έχει το άρθρο 6 της οδηγίας 2008/115, σε συνδυασμό με τα άρθρα 3, 5, 8 και το άρθρο 9, παράγραφος 1, στοιχείο α′, της οδηγίας αυτής, καθώς και με το άρθρο 17 και το άρθρο 19, παράγραφοι 2 και 3, στοιχείο α′, της οδηγίας 2011/95, την έννοια ότι τα κράτη μέλη, με την επιφύλαξη των εξαιρέσεων που προβλέπονται στο άρθρο 6, παράγραφοι 2 έως 5, της οδηγίας

2008/115, υποχρεούνται να εκδώσουν απόφαση επιστροφής για υπήκοο τρίτης χώρας, δικαιούχο επικουρικής προστασίας, που διαμένει παρανόμως στο έδαφός τους και, εφόσον η απομάκρυνσή του στη χώρα προορισμού παραβιάζει την αρχή της μη επαναπροώθησης, συγχρόνως με την έκδοση της αποφάσεως επιστροφής να βεβαιώσουν εγγράφως ότι η απομάκρυνσή του θα αναβληθεί;»

Επί του προδικαστικού ερωτήματος

29 Με το προδικαστικό του ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 6, σε συνδυασμό με τα άρθρα 3, 5, 8 και 9 της οδηγίας 2008/115, καθώς και με το άρθρο 17, παράγραφος 1, και το άρθρο 19, παράγραφος 3, στοιχείο α', της οδηγίας 2011/95, έχει την έννοια ότι δεν επιτρέπει την έκδοση αποφάσεως επιστροφής εις βάρος υπηκόου τρίτης χώρας του οποίου το καθεστώς επικουρικής προστασίας έχει ανακληθεί, σε περίπτωση που διαπιστώνεται ότι η απομάκρυνση του ενδιαφερόμενου υπηκόου τρίτης χώρας προς την προβλεπόμενη χώρα προορισμού αποκλείεται δυνάμει της αρχής της μη επαναπροώθησης. Επιπλέον, σε περίπτωση που το Δικαστήριο κρίνει ότι σε μια τέτοια περίπτωση μπορεί να εκδοθεί απόφαση επιστροφής, το αιτούν δικαστήριο ερωτά αν οι ως άνω διατάξεις έχουν την έννοια ότι επιβάλλουν στο οικείο κράτος μέλος, όταν λαμβάνει τη σχετική απόφαση, να επιβεβαιώνει εγγράφως την αναβολή της απομάκρυνσης του υπηκόου τρίτης χώρας.

30 Επισημαίνεται κατ' αρχάς ότι, υπό την επιφύλαξη των εξαιρέσεων που προβλέπονται στο άρθρο 2, παράγραφος 2, της οδηγίας 2008/115, η οδηγία αυτή έχει εφαρμογή στην περίπτωση κάθε υπηκόου τρίτης χώρας ο οποίος διαμένει παρανόμως στο έδαφος κράτους μέλους. Εξάλλου, εφόσον ο υπήκοος τρίτης χώρας εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2008/115, υπόκειται κατ' αρχήν, ενόψει της επιστροφής του, στους κοινούς κανόνες και τις κοινές διαδικασίες που προβλέπει η εν λόγω οδηγία, και τούτο για όσο διάστημα δεν έχει, ενδεχομένως, ρυθμιστεί το ζήτημα της διαμονής του [αποφάσεις της 22ας Νοεμβρίου 2022, Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (Απομάκρυνση– Θεραπευτική κάνναβη), C-69/21, EU:C:2022:913, σκέψη 52, και της 6ης Ιουλίου 2023, Bundesamt für Fremdenwesen und Asyl (Πρόσφυγας που έχει διαπράξει σοβαρό έγκλημα), C-663/21, EU:C:2023:540, σκέψη 45].

31 Υπ' αυτή την οπτική, από το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/115 προκύπτει ότι, άπαξ και διαπιστωθεί ότι η διαμονή είναι παράνομη, πρέπει να εκδίδεται απόφαση επιστροφής εις βάρος του υπηκόου τρίτης χώρας, υπό την επιφύλαξη των εξαιρέσεων των παραγράφων 2 έως 5 του ίδιου άρθρου και με πλήρη τήρηση των απαιτήσεων του άρθρου 5 της προαναφερθείσας οδηγίας, στη δε απόφαση επιστροφής πρέπει να προσδιορίζεται, μεταξύ των τρίτων χωρών που μνημονεύονται στο άρθρο 3, σημείο 3, της οδηγίας 2008/115, εκείνη προς την οποία πρέπει να απομακρυνθεί ο υπήκοος τρίτης χώρας [αποφάσεις της 22ας Νοεμβρίου 2022, Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (Απομάκρυνση– Θεραπευτική κάνναβη), C-69/21, EU:C:2022:913, σκέψη 53, και της 6ης Ιουλίου 2023, Bundesamt für Fremdenwesen und Asyl (Πρόσφυγας που έχει διαπράξει σοβαρό έγκλημα), C-663/21, EU:C:2023:540, σκέψη 46].

32 Επ' αυτού, το Δικαστήριο έχει διευκρινίσει ότι υπήκοος τρίτης χώρας του οποίου το καθεστώς πρόσφυγα ανακλήθηκε πρέπει να θεωρείται ως παρανόμως διαμένων, εκτός αν του έχει χορηγηθεί με βάση άλλον λόγο άδεια διαμονής από το κράτος μέλος στο οποίο βρίσκεται [απόφαση της 6ης Ιουλίου 2023, Bundesamt für Fremdenwesen und Asyl (Πρόσφυγας που έχει διαπράξει σοβαρό έγκλημα), C-663/21, EU:C:2023:540, σκέψη 47].

33 Το ίδιο ισχύει για υπήκοο τρίτης χώρας, όπως ο ενδιαφερόμενος στην υπόθεση της κύριας δίκης, του οποίου το καθεστώς επικουρικής προστασίας ανακλήθηκε, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 19, παράγραφος 3, στοιχείο α', σε συνδυασμό με το άρθρο 17, παράγραφος 1, της οδηγίας 2011/95, χωρίς να του έχει χορηγηθεί με βάση άλλον λόγο άδεια διαμονής από το κράτος μέλος στο έδαφος του οποίου βρίσκεται.

34 Ωστόσο, όπως υπενθυμίστηκε με τη σκέψη 31 της παρούσας αποφάσεως, όταν κινείται διαδικασία επιστροφής κατά υπηκόου τρίτης χώρας, πρέπει κατά τη διεξαγωγή της να τηρούνται αυστηρά οι απαιτήσεις του άρθρου 5 της οδηγίας 2008/115.

35 Το εν λόγω άρθρο 5, το οποίο αποτελεί γενικό κανόνα που δεσμεύει τα κράτη μέλη άπαξ και εφαρμόζουν την οδηγία, υποχρεώνει την αρμόδια εθνική αρχή να τηρεί, σε όλα τα στάδια της διαδικασίας επιστροφής, την αρχή της μη επαναπροώθησης, η οποία κατοχυρώνεται ως θεμελιώδες δικαίωμα τόσο στο άρθρο 18 του Χάρτη, σε συνδυασμό με το άρθρο 33 της Σύμβασης περί του καθεστώτος των προσφύγων, η οποία υπογράφηκε στη Γενεύη στις 28 Ιουλίου 1951 [*Recueil des traités des Nations unies*, τόμος 189, σ. 150, αριθ. 2545 (1954)], όσο και στο άρθρο 19, παράγραφος 2, του Χάρτη. Τούτο ισχύει και όταν η εθνική αρχή προτίθεται, αφού έχει ακούσει τον ενδιαφερόμενο, να εκδώσει εις βάρος του απόφαση επιστροφής [πρβλ. αποφάσεις της 22ας Νοεμβρίου 2022, Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (Απομάκρυνση–Θεραπευτική κάνναβη), C-69/21, EU:C:2022:913, σκέψη 55, και της 6ης Ιουλίου 2023, Bundesamt für Fremdenwesen und Asyl (Πρόσφυγας που έχει διαπράξει σοβαρό έγκλημα), C-663/21, EU:C:2023:540, σκέψη 49].

36 Επομένως, το άρθρο 5 της οδηγίας 2008/115 δεν επιτρέπει να εκδοθεί απόφαση επιστροφής κατά υπηκόου τρίτης χώρας όταν στην απόφαση αυτή μνημονεύεται, ως χώρα προορισμού, μια χώρα στην οποία υπάρχουν σοβαροί και αποδεδειγμένοι λόγοι να θεωρηθεί ότι, σε περίπτωση εκτέλεσης της αποφάσεως, ο ενδιαφερόμενος υπήκοος θα εκτεθεί σε πραγματικό κίνδυνο μεταχείρισης αντίθετης προς το άρθρο 18 ή το άρθρο 19, παράγραφος 2, του Χάρτη [αποφάσεις της 22ας Νοεμβρίου 2022, Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (Απομάκρυνση – Θεραπευτική κάνναβη), C-69/21, EU:C:2022:913, σκέψη 56, και της 6ης Ιουλίου 2023, Bundesamt für Fremdenwesen und Asyl (Πρόσφυγας που έχει διαπράξει σοβαρό έγκλημα), C-663/21, EU:C:2023:540, σκέψη 50].

37 Αυτό ακριβώς συμβαίνει στην περίπτωση της υποθέσεως της κύριας δίκης, όπου η μόνη πιθανή χώρα προορισμού η οποία έχει προσδιοριστεί από την αρμόδια αρχή είναι η χώρα καταγωγής του ενδιαφερόμενου υπηκόου τρίτης χώρας, αλλά η ίδια η αρμόδια αρχή έχει διαπιστώσει ότι τυχόν επιστροφή του εκεί θα προσέκρουε στην αρχή της μη επαναπροώθησης.

38 Υπογραμμίζεται δε ότι η ως άνω λύση έγινε δεκτή και από το Δικαστήριο στην απόφαση της 6ης Ιουλίου 2023, Bundesamt für Fremdenwesen und Asyl (Πρόσφυγας που έχει διαπράξει σοβαρό έγκλημα) (C-663/21, EU:C:2023:540), σε μια περίπτωση όπου η αρμόδια αρχή είχε ήδη αποκλείσει ρητώς την απομάκρυνση του ενδιαφερόμενου υπηκόου τρίτης χώρας προς τη χώρα καταγωγής του.

39 Συνεπώς, η υποχρέωση να ληφθεί υπόψη η αρχή της μη επαναπροώθησης κατά το στάδιο στο οποίο η αρμόδια αρχή αποφαίνεται επί της έκδοσης αποφάσεως επιστροφής διαφέρει από την προβλεπόμενη στο άρθρο 9, παράγραφος 1, στοιχείο α', της οδηγίας 2008/115 να αναβληθεί η απομάκρυνση σε περίπτωση που θα συνεπαγόταν παραβίαση της αρχής της μη επαναπροώθησης.

40 Για τον λόγο αυτό, το άρθρο 8 της ίδιας οδηγίας, το οποίο ορίζει τους κανόνες που διέπουν την απομάκρυνση, είναι άνευ σημασίας για την απάντηση που πρέπει να δοθεί στο υποβληθέν προδικαστικό ερώτημα.

41 Εξάλλου, σε σχέση με τις αμφιβολίες τις οποίες διατύπωσε το αιτούν δικαστήριο στο σκεπτικό της προδικαστικής παραπομπής, πρέπει ακόμη να επισημανθεί, πρώτον, ότι η αρμόδια αρχή δεν είναι δυνατόν, σε περίπτωση όπως αυτή της υποθέσεως της κύριας δίκης, να εκδώσει απόφαση επιστροφής χωρίς να προσδιορίσει τη χώρα προορισμού, ως λύση προκειμένου να παρακαμφθεί το γεγονός ότι αποκλείεται η επιστροφή του ενδιαφερόμενου υπηκόου τρίτης χώρας στη χώρα καταγωγής του.

42 Πράγματι, από το ίδιο το γράμμα του άρθρου 3, σημείο 4, της οδηγίας 2008/115 προκύπτει ότι η επιβολή ή η αναγνώριση υποχρέωσης επιστροφής συνιστά ένα από τα δύο συστατικά στοιχεία της αποφάσεως επιστροφής, δεδομένου ότι μια τέτοια υποχρέωση επιστροφής δεν μπορεί να νοηθεί, λαμβανομένου υπόψη του σημείου 3 του εν λόγω άρθρου, χωρίς να προσδιοριστεί ο προορισμός, ο οποίος πρέπει να είναι μία από τις χώρες που μνημονεύονται στο προαναφερθέν σημείο 3 (απόφαση της 14ης Μαΐου 2020, Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság Dél-alföldi Regionális Igazgatóság, C-924/19 PPU και C-925/19 PPU, EU:C:2020:367, σκέψη 115).

43 Εκ των ανωτέρω συνάγεται, μεταξύ άλλων, ότι είναι νομικώς αδύνατο για την αρμόδια αρχή να εκδώσει απόφαση επιστροφής εάν δεν έχει προσδιορίσει χώρα προορισμού στην οποία να μπορεί να επιστρέψει ο ενδιαφερόμενος χωρίς να παραβιάζεται η αρχή της επαναπροώθησης [πρβλ. απόφαση της 24ης Φεβρουαρίου 2021, M κ.λπ. (Απομάκρυνση προς κράτος μέλος), C-673/19, EU:C:2021:127, σκέψεις 38 έως 42].

44 Δεύτερον, επισημαίνεται ότι, σε περίπτωση που η έκδοση αποφάσεως επιστροφής προσκρούει στην προβλεπόμενη από το άρθρο 5 της οδηγίας 2008/115 υποχρέωση τήρησης της αρχής της μη επαναπροώθησης, η αρμόδια αρχή στερείται επίσης της δυνατότητας να εκδώσει απόφαση όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, η οποία στηρίζεται στο εθνικό δίκαιο και διατάσσει τον ενδιαφερόμενο υπήκοο τρίτης χώρας να εγκαταλείψει το έδαφος του οικείου κράτους μέλους, χωρίς όμως ούτε να επιτρέπει την απομάκρυνσή του ούτε να ορίζει χώρα προορισμού.

45 Πράγματι, όπως προεκτέθηκε στη σκέψη 30 της παρούσας αποφάσεως, κάθε υπήκοος τρίτης χώρας ο οποίος διαμένει παρανόμως στο έδαφος κράτους μέλους εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2008/115, υπό την επιφύλαξη των εξαιρέσεων του άρθρου της 2, παράγραφος 2, και πρέπει, κατ' αρχήν, να υπόκειται στους κοινούς κανόνες και τις κοινές διαδικασίες που αυτή προβλέπει.

46 Στο πλαίσιο αυτό, η οδηγία 2008/115 εναρμονίζει τους κανόνες και τις διαδικασίες που διέπουν την έκδοση και την εκτέλεση των αποφάσεων επιστροφής που έχουν ως αποδέκτες τέτοιους υπηκόους τρίτων χωρών [πρβλ. απόφαση της 24ης Φεβρουαρίου 2021, M κ.λπ. (Απομάκρυνση προς κράτος μέλος), C-673/19, EU:C:2021:127, σκέψη 43 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία], εναρμόνιση από την οποία τα κράτη μέλη μπορούν να παρεκκλίνουν μόνον θεσπίζοντας ευνοϊκότερες διατάξεις υπό τις προϋποθέσεις του άρθρου 4, παράγραφος 3, της ως άνω οδηγίας.

47 Επομένως, το γεγονός ότι μια απόφαση όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη επιβάλλει στον ενδιαφερόμενο υπήκοο τρίτης χώρας να μεταβεί είτε στο έδαφος τρίτης χώρας είτε στο έδαφος άλλου κράτους μέλους δεν μπορεί να δικαιολογήσει την εξαίρεση της σχετικής αποφάσεως από το πεδίο εφαρμογής της ίδιας οδηγίας.

48 Δεδομένου όμως ότι, αφενός, η υποχρέωση η οποία ιδρύεται με την απόφαση αυτή μπορεί να εκτελεστεί και μέσω της μετάβασης στο έδαφος τρίτης χώρας και, αφετέρου, από το άρθρο 3, σημείο 3, της οδηγίας 2008/115 προκύπτει ότι ως «επιστροφή» νοείται, κατά την οδηγία, όχι μόνον η αναγκαστική μετακίνηση προς τρίτη χώρα, αλλά και η μετακίνηση προς τρίτη χώρα στο πλαίσιο οικειοθελούς συμμόρφωσης με υποχρέωση, πρέπει να γίνει δεκτό ότι η επίμαχη απόφαση επιβάλλει υποχρέωση επιστροφής, κατά την έννοια της οδηγίας 2008/115. Ως εκ τούτου, μια τέτοια υποχρέωση επιστροφής δεν είναι δυνατόν να επιβληθεί χωρίς να προσδιοριστεί χώρα προορισμού, διότι άλλως θα παραβιάζονταν οι απαιτήσεις που υπενθυμίστηκαν με τις σκέψεις 41 έως 43 της παρούσας αποφάσεως.

49 Επιπλέον, όπως προκύπτει από τις σκέψεις 34 έως 39 της παρούσας αποφάσεως, όταν, κατά τον χρόνο έκδοσης αποφάσεως επιστροφής, διαπιστώνεται ότι η απομάκρυνση του ενδιαφερόμενου υπηκόου τρίτης χώρας προς συγκεκριμένη χώρα προορισμού προσκρούει στην αρχή της μη επαναπροώθησης, τότε αντιβαίνει στο άρθρο 5 της οδηγίας 2008/115 όχι μόνον η εν λόγω απομάκρυνση, αλλά και η εις βάρος του επιβολή υποχρέωσης επιστροφής προς αυτή τη χώρα προορισμού. Συνεπώς, το γεγονός και μόνον ότι μια απόφαση με την οποία επιβάλλεται τέτοια υποχρέωση δεν επιτρέπει την απομάκρυνση του ενδιαφερομένου δεν αρκεί για να θεωρηθεί η απόφαση συμβατή με το άρθρο 5 της οδηγίας 2008/115.

50 Εξάλλου, μολονότι το άρθρο 4, παράγραφος 3, της οδηγίας 2008/115 διευκρινίζει ότι η οδηγία εφαρμόζεται υπό την επιφύλαξη του δικαιώματος των κρατών μελών να θεσπίζουν ή να διατηρούν σε ισχύ διατάξεις ευνοϊκότερες για τα πρόσωπα τα οποία εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της, υπό την προϋπόθεση ότι πρόκειται για διατάξεις που συμβιβάζονται με την οδηγία αυτή, αρκεί η διαπίστωση ότι εθνική ρύθμιση η οποία επιτρέπει την έκδοση αποφάσεως όπως η μνημονευθείσα στη σκέψη 44 της παρούσας αποφάσεως δεν συνιστά ευνοϊκότερη διάταξη για τα προαναφερθέντα πρόσωπα.

51 Τρίτον, πρέπει να υπογραμμιστεί ότι το γεγονός ότι, σε μια περίπτωση όπως αυτή της υποθέσεως της κύριας δίκης, αποκλείεται η έκδοση αποφάσεως επιστροφής με την οποία είτε να ορίζεται ως χώρα προορισμού η χώρα καταγωγής του ενδιαφερομένου είτε να μην προσδιορίζεται γενικώς χώρα προορισμού δεν σημαίνει ότι καθίσταται άνευ πρακτικής αποτελεσματικότητας η ανάκληση του καθεστώτος επικουρικής προστασίας κατ' εφαρμογήν του άρθρου 19 της οδηγίας 2011/95.

52 Είναι αληθές ότι το άρθρο 19 της οδηγίας 2011/95 αναγνωρίζει στην αρμόδια αρχή το δικαίωμα να ανακαλέσει το καθεστώς επικουρικής προστασίας το οποίο έχει χορηγηθεί σε υπήκοο τρίτης χώρας, χωρίς όμως κατ' ανάγκην να του επιτρέπει να τον απομακρύνει προς τη χώρα καταγωγής του [πρβλ. απόφαση της 6ης Ιουλίου 2023, Bundesamt für Fremdenwesen und Asyl (Πρόσφυγας που έχει διαπράξει σοβαρό έγκλημα), C-663/21, EU:C:2023:540, σκέψη 39].

53 Πράγματι, το άρθρο 4 και το άρθρο 19, παράγραφος 2, του Χάρτη απαγορεύουν με απόλυτο και κατηγορηματικό τρόπο τα βασανιστήρια καθώς και κάθε απάνθρωπη ή εξευτελιστική ποινή και μεταχείριση, ανεξαρτήτως της συμπεριφοράς του ενδιαφερομένου, όπως επίσης και την απομάκρυνσή του προς κράτος όπου υφίσταται σοβαρός κίνδυνος να υποβληθεί σε τέτοια μεταχείριση. Επομένως, τα κράτη μέλη δεν επιτρέπεται να λάβουν μέτρο απομάκρυνσης, απέλασης ή έκδοσης εις βάρος αλλοδαπού σε περίπτωση που συντρέχουν σοβαροί και αποδεδειγμένοι λόγοι για να θεωρηθεί ότι ο ενδιαφερόμενος θα διατρέξει στη χώρα προορισμού πραγματικό κίνδυνο να υποστεί μεταχείριση η οποία απαγορεύεται από το άρθρο 4 και το άρθρο 19, παράγραφος 2, του Χάρτη [πρβλ. αποφάσεις της 14ης Μαΐου 2019, M κ.λπ. (Ανάκληση του

καθεστώτος πρόσφυγα), C-391/16, C-77/17 και C-78/17, EU:C:2019:403, σκέψη 94, και της 6ης Ιουλίου 2023, Bundesamt für Fremdenwesen und Asyl (Πρόσφυγας που έχει διαπράξει σοβαρό έγκλημα), C-663/21, EU:C:2023:540, σκέψη 36].

54 Εντούτοις, δεν μπορεί να συναχθεί εξ αυτού ότι η εφαρμογή του άρθρου 19 της οδηγίας 2011/95 στερείται, στην πράξη, αποτελεσμάτων, στις περιπτώσεις όπου αποκλείεται το να επιστρέψει στη χώρα καταγωγής του ο υπήκοος τρίτης χώρας του οποίου το καθεστώς επικουρικής προστασίας ανακλήθηκε.

55 Ειδικότερα, ακόμη και σε τέτοιες περιπτώσεις, η ανάκληση του καθεστώτος επικουρικής προστασίας έχει ως άμεση συνέπεια ότι ο ενδιαφερόμενος υπήκοος τρίτης χώρας δεν διαθέτει πλέον το σύνολο των δικαιωμάτων και ευεργετημάτων που προβλέπονται στο κεφάλαιο VII της οδηγίας 2011/95, δεδομένου ότι αυτά συνδέονται με τη διεθνή προστασία την οποία κατοχυρώνει η εν λόγω οδηγία.

56 Επιπλέον, υπενθυμίζεται ότι άρθρο 3, σημείο 3, της οδηγίας 2008/115 επιτρέπει την επιβολή υποχρέωσης επιστροφής όχι μόνον προς τη χώρα καταγωγής του ενδιαφερόμενου υπηκόου τρίτης χώρας, αλλά και, κατ' εφαρμογήν της δεύτερης και της τρίτης περίπτωσης του σημείου 3, προς χώρα διέλευσης δυνάμει συμφωνιών ή άλλων διακανονισμών επανεισδοχής ή ακόμη προς άλλη τρίτη χώρα στην οποία ο ενδιαφερόμενος υπήκοος τρίτης χώρας αποφασίζει να επιστρέψει οικειοθελώς και θα γίνει δεκτός.

57 Ως εκ τούτου, το γεγονός ότι, σε μια περίπτωση όπως αυτή της υποθέσεως της κύριας δίκης, αποκλείεται η έκδοση αποφάσεως επιστροφής με την οποία είτε να ορίζεται ως χώρα προορισμού η χώρα καταγωγής του ενδιαφερομένου είτε να μην προσδιορίζεται γενικώς χώρα προορισμού επ' ουδενί εμποδίζει την αρμόδια αρχή να εκδώσει απόφαση επιστροφής με την οποία να ορίζεται ως χώρα προορισμού μια χώρα που εμπίπτει στη δεύτερη ή την τρίτη περίπτωση του άρθρου 3, σημείο 3, της οδηγίας 2008/115 και, εν ανάγκη, να προβεί στη συνέχεια στην απομάκρυνση του ενδιαφερομένου υπηκόου τρίτης χώρας, διασφαλίζοντας κατ' αυτόν τον τρόπο την αναχώρησή του από το έδαφος του οικείου κράτους μέλους και, παράλληλα, την πλήρη τήρηση των απαιτήσεων που απορρέουν τόσο από το άρθρο 5 της ίδιας της οδηγίας όσο και από τον Χάρτη.

58 Μια τέτοια απόφαση επιστροφής μπορεί να συνοδεύεται επιπροσθέτως, εφόσον παρίσταται ανάγκη, από απαγόρευση εισόδου, εντός του πλαισίου που καθορίζεται στο άρθρο 11 της οδηγίας αυτής.

59 Κατόπιν όλων των ανωτέρω, στο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 5 της οδηγίας 2008/115, σε συνδυασμό με τα άρθρα της 3 και 6, καθώς και με το άρθρο 17, παράγραφος 1, και το άρθρο 19, παράγραφος 3, στοιχείο α', της οδηγίας 2011/95, έχει την έννοια ότι δεν επιτρέπει την έκδοση αποφάσεως επιστροφής εις βάρος υπηκόου τρίτης χώρας του οποίου το καθεστώς επικουρικής προστασίας έχει ανακληθεί, σε περίπτωση που διαπιστώνεται ότι η απομάκρυνση του ενδιαφερόμενου υπηκόου τρίτης χώρας προς την προβλεπόμενη χώρα προορισμού αποκλείεται δυνάμει της αρχής της μη επαναπροώθησης.

Επί των δικαστικών εξόδων

60 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (όγδοο τμήμα) αποφαίνεται:

Το άρθρο 5 της οδηγίας 2008/115/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 2008, σχετικά με τους κοινούς κανόνες και διαδικασίες στα κράτη μέλη για την επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών, σε συνδυασμό με τα άρθρα 3 και 6 της ίδιας οδηγίας, καθώς και με το άρθρο 17, παράγραφος 1, και το άρθρο 19, παράγραφος 3, στοιχείο α′, της οδηγίας 2011/95/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Δεκεμβρίου 2011, σχετικά με τις απαιτήσεις για την αναγνώριση των υπηκόων τρίτων χωρών ή των απάτριδων ως δικαιούχων διεθνούς προστασίας, για ένα ενιαίο καθεστώς για τους πρόσφυγες ή για τα άτομα που δικαιούνται επικουρική προστασία και για το περιεχόμενο της παρεχόμενης προστασίας,

έχει την έννοια ότι:

δεν επιτρέπει την έκδοση απόφασης επιστροφής εις βάρος υπηκόου τρίτης χώρας του οποίου το καθεστώς του πρόσφυγα ανακλήθηκε, σε περίπτωση που διαπιστώνεται ότι η απομάκρυνση του ενδιαφερόμενου υπηκόου τρίτης χώρας προς την προβλεπόμενη χώρα προορισμού αποκλείεται δυνάμει της αρχής της μη επαναπροώθησης.

(υπογραφές)